

Analysis of the modern neology shows that nominative-axiological retargeting of the vocabulary and phraseology of the contemporary period caused by reappraisal of values, on one hand, continues tendencies of the post-Soviet period (in the scale of legal – nonlegal, spiritual – nonspiritual, unity – disunity, democratic – totalitarian, etc), on the other hand, features by maximum intensity, which is reflected in the formation of emotional-evaluative connotations of a number of innovations, in activation of appropriate derivative means and models, in the split of conceptual sphere of belief models, which have a conflict.

Reconsideration of the series of nominations in the sociopolitical sphere, conscious construction of a new modern discourse of Ukraine requires linguistic researches (semasiological, semantic, etc.) among others.

Key words: sociopolitical neology, the word of the year, nominative-axiological retargeting, transnominations.

Отримано: 18.02.2015 р.

УДК 81'42; 373.2; 373.7; 282.2; 276

Кульбабська О.В.

«ТИ СІ СЛОВА НЕ РУШ, СЕ – ЗОЛОТІ КЛЕЙНОДИ...» (МАРКЕРИ РОЗМОВНОСТІ В МОВОТВОРЧОСТІ ВІРИ КИТАЙГОРОДСЬКОЇ)

Наукове вивчення словесно-художньої практики письменників має давню традицію, утім, і нині залишається актуальним. Художню мову визнають питомою сферою індивідуального стилю, його найпотужнішим чинником (І. Білодід, В. Ващенко, С. Єрмоленко, М. Крупа, А. Мойсієнко, М. Плющ, О. Потєбня, Н. Сологуб, Л. Ставицька, І. Чередниченко та ін.). «Стиль, надто ж індивідуальний, – це, справді, насамперед, «одежа слова», тіло тексту, за яким глибше осягаємо душу (ідею) та розум (концепцію, ідеал)», – слушно зауважує А. Ткаченко [9, 11]. Мовознавці переконливо довели, що твори національної літератури кожного народу самобутньо інтерпретують дійсність через характерні мовностильові форми, які зовнішньо виявляють внутрішній світоглядний та естетичний потенціал письменника, художні параметри його ідіостилю, а також дають змогу системно представити мовний образ автора (С. Богдан, Н. Бойко, М. Голянич, Н. Гуйванюк, О. Криштанович, Л. Марчук, А. Поповський, В. Статєєва, Н. Шатілова та ін.).

Яскравим засобом індивідуалізації художньої мови письменників є використання образів рідної природи, рідної землі в контексті органічного поєднання народнорозмовних джерел та звичаєво-обрядового матеріалу (С. Єрмоленко, В. Чабаненко, В. Калашник, С. Бибик, Г. Сьота та ін.), що уможливило утвердження єдиної концепції пріоритетності рідного краю в сучасній українській літературі.

З-поміж письменницької когорти вихідців із Кельменеччини – національно-самобутньої частини Буковини – найпомітнішою є постать нашої сучасниці й землячки Віри Микитівни Китайгородської. Своім поетично-прозовим художнім словом вона продовжує народознавчі традиції земляків: Михайла Ткача (лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка), Дмитра Герасимчука (знаного публіциста, прозаїка), Богдана Гури (поета-пісняра) та Василя Кривого (лауреата першої в Україні премії ім. В. Чорновола). І водночас Віра Китайгородська «належить до тих, хто завжди і всюди тримає наготові «огонь в одязі слова», хто ні за яких обставин не боїться викликати вогонь на себе, чиє слово постійно на прапорі, з яким ідуть у бій» [5, 8].

Віра Китайгородська наповнила художню літературу суто бессарабським, ще повною мірою не дослідженим колоритом. Її стиль не сплугаєш з іншим. І не тільки тому, що в ньому є «оте не-літературне «се», а й тому, що в ньому живе «отой гоноровий прадідівський дух Подністров'я, замішаний на простій сучасності і приперчений правдивістю невигаганих сюжетів і не висвітлених досі літературних тем» [6, 7].

Про письменницю Віру Китайгородську і про її творчість написано низку статей. Одні автори сконцентрували свою увагу на творчій біографії письменниці (К. Попович, Ю. Гречанюк, В. Кривий, А. Ісак, В. Чорней, М. Новак), інші – намагалися розкрити тематично-ідейне спрямування її віршів, зокрема в передмовах до поетичних збірок (Т. Севернюк, І. Римарук, В. Кривий, П. Шкраб'юк). Утім, поза увагою дослідників, на жаль, залишилися стилістичні особливості творів відомої письменниці Буковини. *Актуальність* мовознавчих студій вбачаємо в дослідженні образу автора крізь призму визначення констант її художньої мови.

Мета статті – установити ціннісні пріоритети творчості Віри Китайгородської, що увиразнюють поняття «рідний край»; представити мовний образ автора через особливості лексичних констант і специфіки художнього синтаксису.

Струмінь письменницького таланту живиться з тих чистих джерел рідного краю, де він народився і де починав свій життєвий шлях. Для Віри Китайгородської – це її рідне село Нагоряни Кельменецького району Чернівецької області: «Нагоряни – це моє невичерпне джерело натхнення. Якщо вірше, то це *«Мій молитовник. Біль і Спас»*, – щиро зізнається поетеса [4, 72]. І тому, власне, для передавання найтонших нюансів думки, вражень і почуттів вона послуговується з дитинства закоріненим буковинсько-бессарабськими говірками. Адже визначальною для В. Китайгородської є орієнтація на цвіт народного слова, тобто використання паралельно з літературно унормованою лексикою народнорозмовних джерел, діалектних слів, фразеологізмів та висловлень. На перший погляд, лексична основа як поетичних, так і прозових творів В. Китайгородської ніби переповнена народнорозмовними елементами, проте авторське мовлення не втрачає через це своєї художньої вартості. Навпаки, реалізує глибинну ідею – збереження й відтворення наших витоків. Авторка відповідно до мети оповіди, власних уподобань і намірів реалізує *найвлучніші* лексичні, фразеологічні й синтаксичні одиниці та їх варіанти, вдаючись до прийому **стилізації** – всеохопного, свідомого насичення тексту ознаками певного стилю і жанру для створення відповідного стильового враження у читача [7, 385]. Зауважимо: якщо увиразнюються слова й висловлення живої народної мови, ведемо мову про **стилізацію розмовності**.

Тексти В. Китайгородської «пересипані» діалектизмами (у т. ч. й етнографізмами, що їх тлумачать як «різновид лексичного діалектизму, назва предмета, поняття, характерного для побуту, господарювання представників певної етнографічної групи чи культурно-етнографічного регіону» [1, 178]), які об'єднуюмо в тематичні й лексико-семантичні групи (у статті наводимо лише найпоширеніші з них). Наприклад, **іменники**:

1. Назви осіб: а) за спорідненістю, напр.: *Як мій вуйко* [СУМ: IX, 100: розм. Свояк, близька людина; СБГ, 64: дядько], *праведний Василь*, // *З голубими добрими очима* (Б, 164); *А я хочу побачити тету* [СБГ, 544: рідна тітка; ГГ, 184: те саме, що вуйна], // *Ту боянську ціпку Лисавету* (Б, 90); *Збирайте фінів* [СБГ, 591: хрещені або вінчальні батьки; ГГ, 197] *до хати* (Г, 44); б) за діловими якостями, напр.: *Він був газдою у своїй хаті* (Г, 56); *Нема газдині спокою ні вдень, ні вночі* (Г, 92) [СБГ, 79: дбайливий господар, дбайлива господарка; ВТССУМ, 269: зах. – господар]; в) за родом їх діяльності, напр.: *На одній [кахлинці] – жовніри* [СБГ, 118; ГГ, 71: солдат] *з соплітками...* (Г, 58); *Низько-низько спуститься виточений із міді місяць і підсмалить вуса цісарським шандарям* [СБГ, 656; ГГ, 214: жандарм] (ГНП, 2); *У лісі – щоночі родини*, // *І моші* [СБГ, 298: повитуха] *у лісі є* (ДД, 19); г) назви дітей, напр.: *Якщо у когось із дівчучків* [СБГ, 96: дівчина-підліток] *чи парубчаків* [СБГ, 388: хлопець-підліток] *ще не було свого кожуха, його обов'язково було вишити до дванадцяти років* (ГНП, 1); г) оцінні назви осіб: *А вона, сарака* [СБГ, 477; ГГ, 168: бідолаха, сирота], *нічого не знає* (Г, 71) тощо.

2. Побутові назви, що відбивають особливості господарювання і спосіб життя бессарабців: а) назви одягу, напр.: *Убрали її, як ляльку, у волосову запаску* [СБГ, 138: фартух; ГГ, 76: жіночий поясний одяг із двох полотнищ], *вовняний черес* [СБГ, 138: пояс; ГГ, 21: широкий шкіряний пояс із кишеньками і пряжками], *дали у руки держака, щоб нікого до себе не підпускала* (Г, 35); *Вбираються в чисті сорочки, святошні гердани* [СБГ, 83, ГГ, 52: вишита бісером стрічка, якою прикрашають шию або голову] *і коралі, зав'язують тернові хустки чи канадейки* [позасловникове: канадська барвиста хустка] (ГНП, 1); *Ту боянську тітку Лисавету*, // *Що вгорнула в катрінки* [СБГ, 193: вид плахти] *півсвіт* (Б, с. 90); *Кожух останній і турпан* [СБГ, 556: квітчаста хустка] // *Продала на базарі* (Б, 132); *Плутатимуть у волосі циганки, заберуться під лейбики* [СБГ, 256: ватна безрукавка; ГГ, 110: суконний або в'язаний із вовни верхній одяг без рукавів] *жидам* (ГНП, 2); б) назви господарські предметів, напр.: *І з барткою* [СБГ, 25; ГГ, 21: маленька сокира] *за поясом ходив* (СВС, 83); *Там носять молодиці жита склецьки* [СБГ, 494: неповний мішок] (СВС, 114); *Гойдатимуться на вербовому прутті здоровенні, як цеберка* [СБГ, 620: відро], *зірки* (ГНП, 2). Якнайповніший спектр професійних слів, серед них і діалектних, фіксуємо в поетичних рядках: *І плуг лежить, коса, мантачка, сапа*, // *Роскаль, дзбанок, куделя, долото*, // *І самотоха, й повідок від цапа*, // *І сито, й дармограй, і решето* (Г, 135); в) назви зброї: *Скрипне над хвірткою гвер* (ЛВ, 121) [гвинтівка – СБГ, 81; ГГ, 52]; г) назви приміщень: *Власію, чуєш, прийди завтра до skleпу* [СБГ, 494; ГГ, 171: крамниця] (Г, 53) тощо.

3. Назви страв та напоїв, напр.: *За стіл, вкритий дванадцятьма стравами: кутя, галушки* [СБГ, 67: голубець], *вареники, мачальники* [СБГ, 249: шмат коржа з маком та цукром] *з часником і маком...* (ГНП, 2); *Юстино, хочу юшки* [ГГ, 223: суп на м'ясному бульйоні] *з грибів з банушем* [ВТССУМ, 36: діал. Кукурудзний куліш на овечім салі; ГГ, 21: Густа страва з кукурудзяного борошна, зварена на сметані], *вертуда* [СБГ, 49: вид пирога] *з сиром і слив'янки* [СБГ, 499: напій із

слив]. *Багато!* (Г, 56); *Налий нам, Лейбку, твої цууйки* [СБГ, 631: горілка, самогон] (Г, с. 55); *Вурду варили*, [СБГ, 65: сир з овечого молока; ГГ, 42] // *В діжку солили, вщертъ, унаклад* (Г, 115).

4. Назви ланшафту, рослин (квітів, ягід, овочів тощо), напр.: *І не було в жодної зубів*, // *Лиш тріснути п'яти на зарінках* [СБГ, 141; ГГ, 78: берег річки] (Б, с. 8); *Згреблю люцерку* [СБГ, 269: рослина люцерна] й *чайну ружу* [СБГ, 469; ГГ, 166: троянда], // *І кукурудзяні снопи* (Г, 125); *І накупила в молдован* // *Насіння гогошарів* [СБГ, 84: сорт перцю] (Б, 132); *Вибирає афини* [СБГ, 20; ГГ, 18: чорниця] до дна (Г, 99).

Широко використовує В. Китайгородська й діалектні займенникові іменники на зразок *Вперше вдихаєш сей світ* (ДД, 19); *Що ти думав сю ніч, поете* (ДД, 22); *Як кланяють тя на поезі три рази* (ДД, 19).

Усі наведені вище номени уяскравлюють бессарабську автентіку, сформовану внаслідок тісної взаємодії усної та писемної літературної практики, а також у результаті актуалізації усталених в усній спонтанній побутовій мові мовомисленневих структур.

Діалектні прикметники здебільшого виражають ознаки предметів за рисами характеру, зовнішнім виглядом, кольором тощо, напр.: *І сидітиме у короні розпатлана й фудульна* [СБГ, 604; ГГ, 199: гордовитий] (Г, 36); *Очі були жовті і дуже трішкати* [СБГ, 553: витрішкуватий] (Г, 11); *Дивилася в дзеркало з лопухового листка, яка файна* [СБГ, 575; ГГ, 194: гарний] (Г, 35); *Тайстра хитається, ніби кітна* [позасловникове: вагітна], // *Пролісків жмутиків повна* (Г, 128); *Іще й співає цей святошний* [СБГ, 481: святковий] люд (СВС, 46); *Маланка у скумпійовому* [СБГ, 499: жовтогарячий колір] шалику [хустці] із дрібним синім цвіточком по краях (Г, 31). Означальна лексика бере участь: 1) у створенні загальної стилізованого невимушеного тла в оцінках реалій довкілля; 2) увиразнює шанобливе / зневажливе сприйняття об'єктів.

Дієслова на позначення дій, процесів, фізіологічного та психічного станів, характерні для щоденного родинного буття, напр.: *Де ти запрятала* [СБГ, 140: сховати] сина? (ЛВ, 121); *Джміль за конюшиною рує* [СБГ, 471: сильно плакати] (Г, 111); *Чи горобців пантрує* [СБГ, 382: пильнувати], *наче кіт* (Г, 127); *Недоторканий, як чебрець*, // *Що розпукає* [позасловникове: розпускати] в передранні (Г, 132); *Запирюю* [СБГ, 138: зачиняти] браму, // *І нема слів моїх і снів моїх на світі* (ДД, 18).

Із-поміж прикметних фонетичних та морфологічних діалектних явищ спостережено: *жию* (*живу*); *ізішитий* (зшитий); *зом'яв* (зім'яв); *тільки* (тільки); *тота* (ота); *соли* (солі); *смерти* (смерті); *виют* (виють); *пюот* (поють); *ідут* (ідуть); *мают* (мають); *міліціянтів* (міліціонерів); *шо* (що); *пашпорт* (паспорт); *штирадцятъ* (чотирнадцять) тощо.

Отже, Віра Китайгородська у своїх творах цілеспрямовано вживає говіркові мовні одиниці, передовсім у лексиці, для цюнайбільшого наближення зображуваного до дійсності, відтворення місцевого колориту, характеристики персонажів. Мовленнева практика письменниці пов'язана насамперед із західноукраїнською традицією, що у своїй діалектній основі спирається на південно-західне наріччя. Авторка утверджує тезу І. Франка: літературна мова не може функціонувати й розвиватися, якщо вона не має тенденції до збагачення «чимраз новими елементами питомого народного життя і з відмін та діалектів народного говору» [10, 207].

Живорозмовні джерела народної мови відбивають самотність національної картини світу українців, втіленої не лише в лексемах та фраземах, але й у своєрідній побудові фрази (П. Дудик, П. Плющ, С. Єрмоленко та ін.). До того ж «саме в синтаксисі окреслюється виразно і власне авторська (індивідуальна) стилістика твору» [2, 517]. Спробуємо виявити в художніх текстах В. Китайгородської особливості будови діалогічного мовлення персонажів (у прозі) і звернути увагу на ті специфічні синтаксичні структури та елементи, що пов'язані з розмовним мовленням – «конкретним застосуванням ресурсів української розмовної літературної мови» [3, 15].

Письменниця широко репрезентує у своїх творах живе мовлення буковинців-бессарабців другої пол. ХХ ст., додаючи до вишуканої літературної мови мовленнєві конструкції, до складу яких входять елементи локального характеру (діалектні, архаїчні чи розмовні форми присудків, інших членів речення, а також частки, вигуки, звертання, вставні слова, що беруть участь в оформленні розмовних фраз-реплік). Напр., діалоги часто можуть бути оформлені безперервним рядком: – *Це до чого шкварки? – До голубців. – А цибулі є, чи принести? – Є, все є...* (Г, 43), а далі набувати традиційної пунктуації, як-от:

– *Всадили у ніч?*

– *Всадили.*

– *А води у ринки налили?*

– *Коливо вистигає, най найдуть таріль* (Г, 44).

Для діалогів розмовного мовлення характерна стислість реплік, що її уможливають односкладні й неповні речення, висловлення-комунікати (слова-речення). Порівн.: – *І сліду нема?*

– Нема! – І корови нема? – Нема! – І пес мовчав? – Мовчав! – І кури не кудкудакали? – Як німі!.. (Г, 11); – Фамілія? – Назарчук! – Скоко? – Сто три кілограма! – У воронок! (Г, 73).

Використовує письменниця репліки персонажів і для відтворення **монологічного** мовлення, зокрема героїні Маланки з новели “З незаплющеними очима” до улюблених рослин або домашніх тварин: – *Ви мої косички-сестрички, стручки-козачки; – От ми з тобою, братчику, і показуюємо* (Г, 30–33). Почуття героїні стилістично увиразнюють пестлива лексика, риторичні звертання, прикладки. Доброзичливо-лагідному мовленню головної героїні протиставляється жорстокість реплік представників влади із чужоземним (російськими) вкрапленнями: – *Молчать! А то за уккрытие от продрозвёрстки тебя посадим!*.. (Г, 32).

Характерною рисою синтаксичного почерку письменниці є афористичність через використання особливих **порівняльних** конструкцій, які відображають особливості бессарабського асоціативно-образного мислення: *Завтра прийдете, а я – вбрана буду, як павунка* (Г, 89); *Пташка, така навіть, як я, стара та сиза, у клітці не співає* (Г, 87); *Хочу бути чистим, як дитя в колосці, як соловейко в гнізді травневої ночі, як місяць посеред ставу, як зимовий лебідь у Чорторійській затоці, як...* (Г, 78).

Виразними елементами створення колориту розмовності є особливі парентези (**вставні й вставлені конструкції**), якими часто-густо пересипане усне мовлення буковинців-бессарабців: *То, думаю, прости Боже, може хто вмер?* (Г, 33); *Варе, з Печери тут усі ночували; Бігме, смолою буде чути* (Г, 70); *Може, це лиш поголос такий, аби ми самі з гори спускалися* (Г, 54); *Найшли, кажуть, з покусаними лицами. Кров із них висушено. Каже, найкращі вівці* (Г, 53); *Баба Уляна (кажуть, шептуха) шепче до кожної квітки* (ВК, 27); *Поміж зірок знайшли солодке терня – (Чоловінчає з усіх боків)* (СВС, 94); *Межею ходить татів кінь (Що осінь гриву заплітала)* (СВС, 115).

У розмовно-експресивній функції фрази В. Китайгородська використовує: 1) **вигуки** – найхарактернішим із яких є вигук *мой* (*мо'*), що виконує подекуди функцію звертання: *Лиши мене, мой, з твоєю ворожбою* (Г, 54); *Мо', вип'єш, Митре, аби твоїх вівці з скали не штрикали* (Г, 55); *Згори можна було почути лише окремі вигуки, що пересипали їх поважну бесіду: “Ади”, “Ай-яй-яй”, “Мой-мой-мой”* (Г, 71); *Агій, ще розв'яжете мене, дівки, не буде як зі стайні вийти* (Г, 96); *Адіть, ще й домною будеш* (Г, 94); *Щоб не казали люди, що, ади, привезли обідранку з приюту* (Г, 89); 2) **оцінні іменники в позиції звертання**: *Мой, бадіко, прийдіть завтра до склепу, маю щось сказати* (Г, 52); *А путне хіба що в флещці, пани газди* (Г, 55); *Та ж застудився, сарака, цілу зиму хворітимеш* (Г, 52); *А коли тобі, сліпаку, подарують життя взамін за твою землю* (Г, 68); *Несіть, кумцю, ріща* (Г, 43). До того ж елементом розмовного синтаксису вважаємо різноманітні **вокативні речення** (речення-звертання), як-от: – *Мой, Власію. – Та кажи вже* (Г, 52); – *Газдине! – Річка шумить, на цей бік не всьо чути* (Г, 52).

Особливо характерні розмовному мовленню:

1) **однорідні члени речення** (нанизування народної лексики відтворює істинний характер трудолюбивих бессарабців): а) додатки: *Насолив три діжки бринзи, дві коновки сиру, бочечку грибів лисичок і гружлів [груздів]* (Г, 57); б) присудки: *Всіх Маріца поховала у свої скриньки, позамикала ключами та носить їх на шії у два ряди, як гердани. Лише раз на рік відмикає ті замки та випускає душі на волю. Вони на говдах [горби] качаються, первоцвітом квітаються, у талому снігу купаються, надивляються-набувають* (Г, 36);

2) **неповні речення**: – *Бачиш, яку Адам упіймав? – Чим, сіткою?* (Г, 58);

3) **парцельовані конструкції**: – *Йому Маруся три рази на день їсти носить. Борщ і кашу. Пахнючі* (Г, 70);

4) **незакінчені й перервані речення**, зумовлені станом мовця чи особливостями комунікативної ситуації: – *Ах ти... ти, престаріла дрохво, в зашкрябаних черевиках, помітнице і жебротол!.. Як ти смієш таке верзти мені... мені... мені, заслуженій людині, діячеві мистецтва, який... який хотів зробити тобі славу...* (Г, 9). Закцентуємо навіть використання “порожньої” фрази, без слів, а лише розділовий знак: – *Треба збирати гроші. – На відкуп? – Не, на патрони. – ?* (Г, 13).

Отже, дослідження розмовного буковинсько-бессарабського колориту у творах письменниці доводить, що В. Китайгородська уважно прислухалася до мови простих людей, тому змогла передати і характер їх мовного мислення, і характер структурування фраз, що створює власне бессарабський синтаксичний почерк авторки. «Йдучи дорогами Віриних творів, бачиш широкий шлях життя з усіма його підйомами і спусками, висотами і проваллями, веснами і зимами... І не хочеш з тих доріг сходити, бо лиш у тій ході чуєш, що живеш» – саме так закликає буковинська літературна посестра Тамара Севернюк побачити і відчутти «те ж здивування», «ту ж печаль і радість», що відчула сама [8, 428]. Мова творів Віри Китайгородської є надійним джерелом для вивчення основних словесно-граматичних форм і синтаксичних побудов, властивих розмовному мовленню бессарабців – невід'ємної частини українського етносу – у цьому вбачаємо *перспективу* подальших наукових студій.

Список використаних джерел

1. Гриценко П. Ю. Етнографізм / П. Ю. Гриценко // Українська мова: Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 178–179.
2. Гуйванюк Н. В. Слово-Речення-Текст : вибрані праці / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 664 с.
3. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського літературного мовлення : монографія / П. С. Дудик. – К. : Наукова думка, 1973. – 288 с.
4. Кривий В. Вірунька : цикл нарисів про Віру Китайгородську / Василь Кривий // Кривий В. Животоки : публіцистика. – Чернівці : Місто, 2006. – С. 63–75.
5. Кривий В. Із соловейком в серці й на крилі: В. М. Китайгородській з нагоди піввікового ювілею / Василь Кривий // Рідне слово. – 2011. – № 48. – С. 8.
6. Кривий В. Ніхто нікому нічого не винен, окрім любові : нарис про Віру Китайгородську / Василь Кривий // Рідне слово. – 1995. – № 32. – С. 7.
7. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : підруч. / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
8. Севернюк Т. На роздоллі долі, або – надламана звичність / Тамара Севернюк // Музика чорної вишні : поезії. – Чернівці : Золоті литаври, 2009. – С. 425–436.
9. Ткаченко А. Індивідуальний стиль: феноменологія / типологія; динаміка / статистика (На матеріалі творчості українських поетів 60–90-х рр. ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.01.06; 10.01.01 / Анатолій Олександрович Ткаченко / Київський ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1998. – 36 с.
10. Франко І. Літературна мова і діалекти / Іван Франко // Зібрання творів: у 50-ти т. / Іван Франко. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 37 : Літературно-критичні праці (1906–1908). – С. 205–210.

Список умовних позначень

Лексикографічні джерела

- ВТССУМ** – Великий тлумачний словник сучасної української мови / ред. : В. Т. Бусел [та ін.]. – К. : Перун; Ірпінь, 2005. – 1728 с.
- ГГ** – Гуцульські говірки. Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. – 232 с.
- СБГ** – Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
- СУМ** – Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1–11.
- Текстові джерела**
- Б** – Китайгородська В. Безконечник : поезії / Віра Китайгородська. – Чернівці : Місто, 2009. – 184 с.
- ВК** – Китайгородська В. Виноградна колиска : поезії [Передмова В. І. Фольварочного] / Віра Китайгородська. – Ужгород : Карпати, 1986. – 50 с.
- Г** – Китайгородська В. Гойра : новели, поезії / Віра Китайгородська. – Чернівці : Букрек, 2011. – 140 с.
- ГНП** – Китайгородська В. Гой, на нашій подвір'ю... / Віра Китайгородська // Із особистого архіву письменниці.
- ДД** – Китайгородська В. Дека-данс : книга лірики / Віра Китайгородська. – Чернівці : Місто, 1999. – 116 с.
- ЛВ** – Китайгородська В. Ловіння вітру : поезії / Віра Китайгородська. – Чернівці : Місто, 2005. – 216 с.
- ПР** – Китайгородська В. Саларунга : новела / Віра Китайгородська // Пастораль річечки : антологія. – Чернівці : Букрек, 2011. – С. 75–78.
- СВ** – Китайгородська В. Сонце вночі : поезії [Передмова І. Римарука] / Віра Китайгородська. – Чернівці : Канадсько-українська фундація імені І. й Д. Романюків, 1995. – 63 с.
- СВС** – Китайгородська В. Сім вінків сонетів : поезія / Віра Китайгородська. – Чернівці : Книги–ХХІ, 2011. – 140 с.

Анотація. У статті визначено джерела формування мовної особистості сучасної письменниці Буковини Віри Китайгородської у зв'язку з установленням екстралінгвальних критеріїв співвіднесення мови її поезії та прози з поняттям “письменник певного регіону”. Особливу увагу приділено структурно-семантичним, ареальним та функціональним параметрам лексичних засобів стилізації розмовності, типологізовано синтаксичні конструкції, що надають текстам живомовного колориту.

Ключові слова: розмовність, стилізація розмовності, розмовний колорит, діалектизм, етнографізм, розмовні синтаксичні конструкції, ідіостиль, художня мова.

Summary. In the work it has been observed the concept of spoken language in the aspect of stylistics of the Ukrainian, determined the place of folk spooked language in the process of its formation and becoming modern Ukrainian literary language and role of spoken elements in its normalization; the range of stylistics units volume category of spooked language in literature. It's been characterized specification of meaning transformations of stylistically coloring of spoken units that are created according to special bias of the author; it has been observed the methods of including of spoken lexical elements into the process of metaphoric recomprehended; the stylistic functions of spoken emotionally expressive lexis. There were defined the characteristic features of colloquial syntax fixed in dialogical speech of the characters. In general, the information about the style of the Ukrainian writer was expanded. Author's individual nature of spoken language stylization of Vera Kytayhorods'ka's principles have been revealed with the help of Ukraine by means colloquially sealed elements of lexical and syntactical language levels.

Key words: stylization of spoken language, colloquial coloring, colloquial connotation, dialecticisms, ethnographism, colloquial syntactic constructions, idiomatic style, artistic speech.

Отримано: 24.02.2015 р.

УДК 821.161.1

Кушка Б.Г.

МНОГОГОЛОСЬЕ ЭПОХИ В ПОЭЗИИ А. СОПРОВСКОГО

Творчество А. Сопровского, как представляется, является одним из самых ярких примеров лиро-эпического синтеза в русской поэзии последней трети XX в. (см. на эту тему: [3]). И если лирика в своем исходном родовом проявлении – это все же личный голос, «я-высказывание» (иное дело, что через это «я» может транслировать себя целый мир, особенно в intersubъектном пространстве постклассической лирики, тщательном исследованном, в частности, в трудах С.Н. Бройтмана [2]), то эпос – это голос эпохи, «мы-текст», в котором панорамная картина определенного времени представлена, в числе прочего, и через «многоголосье» эпохи, через ту «полифонию», о которой на материале романа как наиболее актуального эпического жанра Нового времени писал М. М. Бахтин: «Роман – это художественно организованное социальное разноречие, иногда разноязычие, и индивидуальная разноголосица» [1, 76].

Вопрос о присутствии «романного разноречья» в поэтических лиро-эпических произведениях XX в. частично затрагивался исследователями (см., например, [4, 99-111]), но в применении к творчеству А. Сопровского в данной статье он поднимается впервые. Между тем, нет сомнения, что «разноречье» эпохи чутко воспринималось этим поэтом в силу ряда особенностей его мировосприятия и художественного темперамента. Во-первых, к таким особенностям относится острое ощущение своей связи с эпохой, которое активно эксплицируется в стихах Сопровского и тематические (прямые размышления о переживаемом времени занимают немалую долю тематического репертуара поэта), и лексически (слова «время», «эпоха» обладают высокой частотностью в словаре Сопровского). Во-вторых, с остротой ощущения времени связан и публицистический вектор в творчестве поэта – и в его стихах, и в эссеистике («Конец прекрасной эпохи», «Слово и время» и др.), и в дневнике последних месяцев жизни ([6]), открывающем глубину и остроту переживания поэтом всех социальных потрясений рубежа 1980-90-х гг.

В силу всего сказанного выше, очевидной представляется необходимость рассмотреть художественные функции и особенности воплощения в стихах А. Сопровского такой черты эпической литературы, как «разноречье», «многоголосье» эпохи. Представляется, что в поэзии Сопровского яркое воплощение нашли, в частности, следующие компоненты социального разноречья:

- язык газетной публицистики и других речевых сфер официальной культуры брежневского времени;
- язык классической литературы и поэзии Серебряного века;
- просторечье, включающее элементы жаргона (в том числе, лагерного);
- интеллигентская нормативная разговорная речь 1970-80-х гг.;
- песни эпохи «застоя» как особый пласт социального разноречья.

Проследим наиболее характерные случаи использования перечисленных пластов социального разноречья позднесоветского времени в стихах Сопровского и попробуем представить его по-